

ANDT-FÖREBYGGANDE ARBETE I VÄRMLAND STRATEGI 2017-2021

ANDT - ALKOHOL, NARKOTIKA, DOPNING, TOBAK

UTGIVEN AV
Länsstyrelsen Värmland

TRYCK
Taberg Media Group AB

ISSN
0284-6845

PUBLIKATIONSNUMMER
2016:23

GRAFISK FORM
Josefin Larnemark

Fler exemplar av rapporten kan laddas ner från
www.lansstyrelsen.se/varmland

En god folkhälsa är ett centralt politiskt mål och ses alltmer som en viktig del i den regionala utvecklingen. God hälsa och trygghet tillhör de viktigaste grundstenarna i ett välfärds-samhälle och bidrar till att Värmlands län blir attraktivt och dynamiskt med hög konkurrenskraft och god tillväxt. Därför är det viktigt att undanröja allt som riskerar hälsa och trygghet och ett allvarligt hot är användande av alkohol, narkotika, dopning och droger. Alkohol och droger leder ofta till kriminalitet och våld och är också ett hot mot tryggheten i samhället. Det ANDT-förebyggande arbetet utgör ett viktigt inslag för arbetet med att ge barn och ungdomar en god uppväxtmiljö. Alla barn har rätt att växa upp under trygga förhållanden i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter.

Regeringen har i februari 2016 uppdaterat den nationella ANDT-strategin i form av en skrivelse till riksdagen för åren 2016-2020. Denna har i stort samma målstruktur som tidigare men med tydligare fokus på att minska ojämlikhet i hälsa. Perspektiven som ska genomsyra strategin; barn, jämlikhet och jämställdhet betonas på ett tydligare sätt än tidigare. Samhällsråd Värmlands ambition är att fortsatt aktivt medverka till att skapa möjligheter för ökad samverkan i Värmland och att genom ett målmedvetet och långsiktigt ANDT-förebyggande arbete bidra till vinster vad gäller både hälsa och ekonomi. Genom denna reviderade regionala ANDT-strategi uttrycker vi vår samsyn när det gäller hur vi vill omsätta den nationella politiken till förutsättningarna i Värmland.

Förhoppningen är att denna regionala strategi och därtill årliga verksamhetsplaner kan bidra till att stärka det lokala ANDT-arbetet och att den regionala nivån i ökad utsträckning ska vara ett stöd för länets kommuner och organisationer. Varje kommun har till ansvar att utforma sin egen verksamhet, prioritering och planering för genomförande utifrån lokala förutsättningar och problembild. Strategin ska ses som en del av Värmlandsstrategin och det prioriterade området "Livskvalitet för alla".

Samhällsråd Värmland, bestående av undertecknade, har fastställt Strategi för ANDT-arbetet i Värmland i februari 2017.

Kenneth Johansson
Landshövding

Lars Wirén
Polisområdeschef

Gunilla Andersson
Landstingsdirektör

Lars Christensen
Regiondirektör

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förkortningar och begrepp	6
Nationell ANDT-strategi	6
Reviderad regional ANDT-strategi	8
Perspektiv	10
Organisation för det förebyggande ANDT-arbetet	10
Framgångsfaktorer och förutsättningar	14
Finansiering	14
Aktörer	15
Regionala styrdokument	21
Uppföljning och utvärdering	22
Utvecklingen inom ANDT-området 2011-2015	22
Regional ANDT-strategi: övergripande mål	23
Regionalt mål 1 - Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak ska minska	25
Insatsområden	25
Indikatorer målområde 1	26
Tips lokala aktiviteter inom målområde 1	26

Regionalt mål 2 - Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol ska successivt minska	28
Insatsområden	28
Indikatorer målområde 2	29
Tips lokala aktiviteter inom målområde 2	30
Regionalt mål 3 - Antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska	32
Insatsområden	32
Indikatorer målområde 3	33
Tips lokala aktiviteter inom målområde 3	33
Regionalt mål 4 - Personer med riskbruk, missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet	35
Insatsområden	35
Indikatorer målområde 4	36
Tips lokala aktiviteter inom målområde 4	36
Regionalt mål 5 - Antalet personer som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska	38
Insatsområden	38
Indikatorer målområde 5	39
Tips lokala aktiviteter inom målområde 5	39
Regionalt mål 6 - Barn ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak	41
Insatsområden	41
Indikatorer målområde 6	42
Tips lokala aktiviteter inom målområde 6	43
Källor	45

FÖRKORTNINGAR OCH BEGREPP

AS	Anabola steroider
AAS	Ansvarsfull alkoholserving
ANDT	Alkohol, narkotika, dopning, tobak
BVC	Barnvårdscentral
BMM	Barnmorskemottagning
CAN	Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning
HVB	Hem för vård eller boende
MI	Motiverande samtal
PRODIS	Prevention mot dopning i Sverige
SBU	Statens beredning för medicinsk och social utvärdering
SKL	Sveriges kommuner och landsting
SIP	Samordnad individuell plan
SMADIT	Samverkan mot alkohol och droger i trafiken
Föräldrar	Biologiska föräldrar samt vårdnadshavare

NATIONELL ANDT-STRATEGI

Riksdagen antog 2011 en samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken för åren 2011-2015 med det övergripande målet för ANDT-politiken: Ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk.

För att främja långsiktighet och kontinuitet har riksdagen beslutat att det övergripande målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken även fortsättningsvis ska ligga fast och presenterade i februari 2016 en uppdaterad nationell ANDT-strategi som gäller till 2020, Skr 2015/16:86. Denna omfattar sex långsiktiga mål med ett antal underliggande prioriterade insatsområden.

ANDT-politiken är inte isolerad utan utgör en del av folkhälsopolitiken och därmed välfärdspolitiken. Regeringen har som mål att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Flera faktorer som kraftigt bidrar till ohälsoklyftorna finns inom ANDT-området. Det förebyggande ANDT-arbetet är därför strategiskt mycket viktigt. Folkhälsopolitiken utgår från att det är mer effektivt att inrikta arbetet på hälsans bestämningsfaktorer det vill säga de livsvillkor, miljöer, produkter och levnadsvanor som påverkar hälsan än på enskilda sjukdomar. Folkhälsoarbetet bör fokusera på att främja hälsa vilket innebär att stärka antalet skyddsfaktorer och förebygga ohälsa genom att minska antalet riskfaktorer. Ett effektivt folkhälsoarbete innehåller både främjande och förebyggande insatser. Läs mer om kopplingen till folkhälsa i den nationella ANDT-strategin.

ANDT-politiken tar sin utgångspunkt i en restriktiv narkotikapolitik, direktiv och rådsrekommendationer från EU inom tobaksområdet och de forskningsrön som visar att minskad allmän konsumtion av alkohol leder till minskade alkoholskador i befolkningen, ett samband som benämns totalkonsumtionsmodellen. De förebyggande insatser som har starkast stöd i forskningen är tillgänglighetsbegränsande insatser, vilka också utgör basen i ANDT-arbetet.

NATIONELLA ANDT-STRATEGINS SEX LÅNGSIKTIGA MÅL

Mål 1 - Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak ska minska.

Mål 2 - Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol ska successivt minska.

Mål 3 - Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska.

Mål 4 - Kvinnor och män samt flickor och pojkar med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet.

Mål 5 - Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska.

Mål 6 - En folkhälsobaserad syn på ANDT inom EU och internationellt.

REVIDERAD REGIONAL ANDT-STRATEGI

I Värmland har ett länsövergripande, tvärsektoriellt ANDT-förebyggande arbete bedrivits sedan 1998, då Länsstyrelsen fick i uppdrag att bilda ett regionalt råd för alkoholfrågor. Det första länsstrategin antogs 1997 och detta dokument är en revidering av den tredje länsstrategin och omfattar åren 2017-2021. Vid revideringen har uppföljningen av den senaste strategin beaktats, hänsyn har tagits till andra nationella styrdokument, pågående regionala satsningar och berörda aktörers uppdrag. Den reviderade regionala ANDT-strategin är ett resultat av många människors kunskap och engagemang, i vad som behövs för att skapa ett samhälle med mindre ANDT-problem. Ambitionen har varit att i revideringen skapa så stor delaktighet som möjligt, genom rådslag på nätverksträffar och arbetsgrupper, samt vid en större workshop. Deltagare på workshopen var representanter för politiker, kommunala ANDT-samordnare, alkohol- och tobakshandläggare, Polisen, Landstinget i Värmland, vård och behandling, Nya perspektiv och idéburna organisationer. Förslaget var på remiss under hösten 2016.

Strategin är en överenskommelse mellan parterna i Samhällsråd Värmland och en gemensam plattform för ett samlat agerande på länsnivå. Den beskriver de regionala målen, insatsområden, indikatorer för uppföljning och lyfter förslag på lokala insatser. Strategin ska ses som ett inspirations- och vägledningsdokument för övriga aktörer i länet och syftar till att förverkliga det övergripande målet "Ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk."

De långsiktiga målen följer den nationella ANDT-strategins mål, är lika många och har ingen borte tidsgräns. Det nationella målet som rör internationella insatser finns inte med som eget mål i den regionala strategin då det i huvudsak handlar om frågor som främst behandlas på nationell nivå. I den nationella strategin har det tidigare målet Barn ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av ANDT, tagits bort för att istället genomsyra hela strategin. Detta mål finns kvar som eget mål i den regionala strategin, då det anses alltför viktigt för att tas bort. Till de långsiktiga målen har ett antal aktuella insatsområden knutits.

Länsaktörerna i Samhällsråd Värmland konkretiserar varje år ANDT-strategin med en gemensam verksamhetsplan där insatser och ansvariga framgår. Den regionala ANDT-strategin omfattar även år 2021, för att gälla under en övergångstid då länets strategi anpassas till eventuellt nya nationella målsättningar.

PERSPEKTIV

För att uppnå regeringens ambition att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation måste jämlikhets- och jämställdhetsperspektivet tydliggöras och genomsyra ANDT-arbetet på alla nivåer. Insatser för att skydda barn och unga mot eget och andras skadliga bruk utgör grunden för det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Skillnaderna mellan olika socioekonomiska grupper är tydliga när det gäller hälsoproblem orsakade av ANDT. Skillnader i bruk, riskbruk, missbruk och beroende påverkas också av demografiska förhållanden såsom kön, ålder, etnisk bakgrund och boendeort. Generella insatser som omfattar hela befolkningen och som utgår från det friska är grunden i det ANDT-preventiva arbetet. Dessa insatser bör kompletteras med riktade insatser till mer utsatta målgrupper. Insatser ska vila på kunskap vilket innebär att beprövade och utvärderade arbetssätt ska användas.

ANDT-ARBETET SKA GENOMSYRAS AV PERSPEKTIVEN:

Folkhälsa, där basen är befolkningsinriktade insatser och ett hälsofrämjande synsätt.

Barnrätt, där barnens rättigheter och möjligheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter ska beaktas.

Jämställdhet, som ger alla, oavsett kön lika möjligheter.

Jämlikhet, där individer med olika förutsättningar/bakgrund tillmäts samma betydelse.

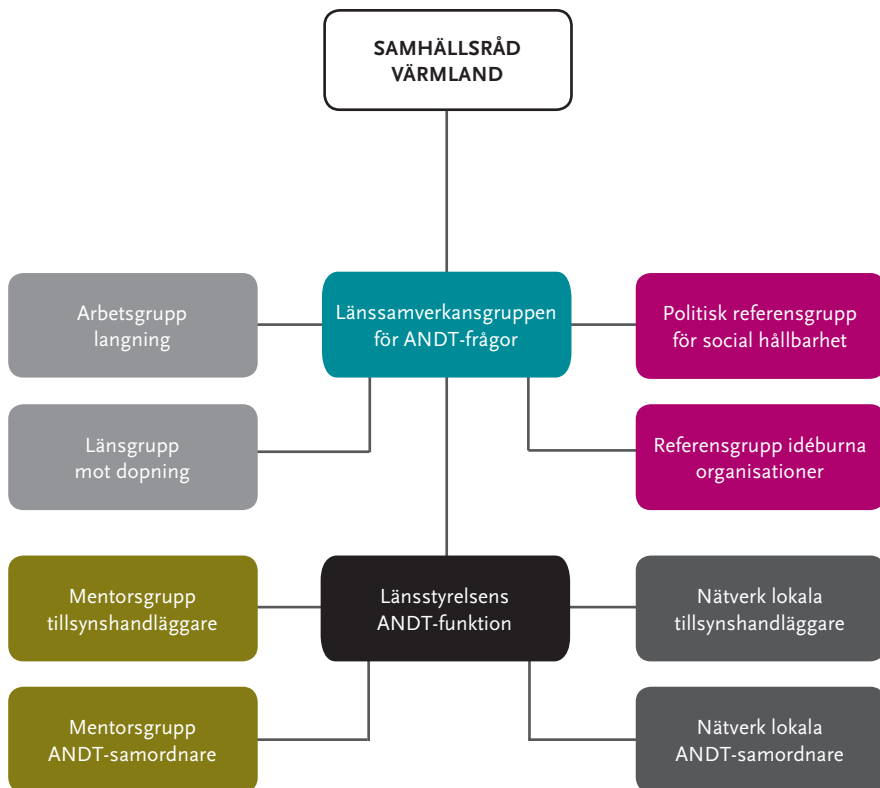
ORGANISATION FÖR DET FÖREBYGGANDE ANDT-ARBETET

Insatser kommer att krävas från de flesta sektorer i samhället, för att nå strategins mål – från det offentliga, det privata, de idéburna organisationerna och från den enskilda individen. ANDT-politiken är sektorsövergripande och en sådan samordningsstruktur behövs för att ANDT-strategins mål och inriktning ska kunna spridas till berörda parter.

En strukturerad samverkan kring ANDT-frågorna har funnits i länet sedan i slutet av nittiotalet och idag finns en väl inarbetad organisation för det arbetet på länsnivå. En väl fungerande samordning mellan olika verksamhetsområden som rör prevention, folkhälsa och sociala välfärdsfrågor är nödvändig.

ORGANISATION FÖR DET FÖREBYGGANDE ANDT-ARBETET

SAMHÄLLSRÅD VÄRMLAND

Samhällsråd Värmland består av landshövdingen, polisområdeschefen, landstingsdirektören samt regiondirektören och deras närmaste tjänstemän. Rådets uppdrag är att stödja länets ANDT- och brottsförebyggande arbete genom att stimulera till ökad samverkan, godkänna verksamhetsplaner samt årsberättelser.

LÄNSSAMVERKANSGRUPPEN FÖR ANDT-FRÅGOR

Länssamverkansgruppen för ANDT-frågor består av chefer på enhetsnivå från deltagande myndigheter och verksamheter samt representanter från Tullverket. Gruppen kan under strategiperioden utökas med ytterligare regionala aktörer. Gruppen lyfter frågor till Samhällsråd Värmland och referensgrupperna, planerar gemensamma insatser samt medverkar i förankringsarbetet i respektive verksamhet.

LÄNSSTYRELSENS ANDT-FUNKTION

Länsstyrelsens ANDT-funktion består av en ANDT-samordnare med uppdrag att stödja genomförandet av den nationella ANDT-politiken i länet och en tillsynshandläggare för alkohol- och tobaksfrågor.

REFERENSGRUPPER

Två referensgrupper finns, en politisk grupp och en grupp med representanter från idéburen sektor, som båda träffas två gånger per år för att få information, utbildning och tillfälle att utbyta erfarenheter.

ARBETSGRUPPER

Arbetsgrupper finns och kan bildas under längre eller kortare tid som till exempel Länsgruppen mot dopning och arbetsgrupp mot langning av alkohol till unga.

MENTORSGRUPPER

Mentorsgrupper är erfarna lokala ANDT-samordnare/tillsynshandläggare som representerar de fyra länsdelarna. Mentorerna är länsdelarnas kontakt till Länsstyrelsens ANDT-funktion samt fungerar som mentorer för kollegorna i sin egen länsdel.

NÄTVERK LOKAL NIVÅ

I många kommuner finns idag politiskt förankrade drogpolitiska dokument, styrgrupper och samordningsfunktioner för det förebyggande ANDT-arbetet.

FRAMGÅNGSFAKTORER OCH FÖRUTSÄTTNINGAR

Det finns goda skäl att prioritera ANDT-arbetet i Värmland utifrån den nationella strategin. Detta gäller såväl ur ett hälsofrämjande, förebyggande, brottsbekämpande, behandling och rehabiliterande perspektiv. Forskning visar att ett effektivt, hållbart och långsiktigt förebyggande arbete förutsätter vissa grundkomponenter. Utöver nedan nämnda komponenter är det viktigt att förebyggande insatser utgår från aktuell nulägesbild och involverar målgrupper, där detta är lämpligt.

Dessa steg beskrivs närmare i foldern "Åtta steg till ett lokalt ANDT-arbete", som bygger på aktuell forskning inom området. Foldern är framtagen av Länsstyrelserna i Värmland och Örebro i samverkan med länens kommuner.

FINANSIERING

Kostnader för insatser i denna länsstrategi belastar respektive verksamhets budget. Externa medel kan sökas för att initiera och utveckla särskilda insatser och projekt.

AKTÖRER

LÄNSSTYRELSEN

Länsstyrelsen har i särskild förordning, SFS 2012:606, regeringens uppdrag att stödja genomförandet av den nationella ANDT-politiken i länet och utvecklingen av ett kunskapsbaserat regionalt och lokalt arbete. Länsstyrelsen ansvarar för samordning av olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser, bedriver tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen, fångar upp lokala och regionala behov av stöd, erbjuder kompetensutveckling och nätverk. Länsstyrelsen har även uppdrag inom områden som har nära koppling till ANDT-arbetet som brottsförebyggande arbete, föräldraskapsstöd, jämställdhet, mäns våld mot kvinnor och integration.

SKATTEVERKET

Skatteverket har i uppdrag att kontrollera efterlevnaden av SFL (skatteförfarandelagen). Skatteverket kan därför utföra tillsyns- och kontrollbesök och ska utöva tillsyn över att de näringsidkare som ska ha kassaregister, har sådant och att de kassaregister som används uppfyller föreskrivna krav.

LANDSTINGET

Landstingets uppdrag enligt hälso- och sjukvårdslagen (HSL 2016:655) är att arbeta för att förebygga ohälsa, där målet är god hälsa och vård på lika villkor för hela befolkningen. Man ska särskilt beakta barns behov av information, råd och stöd. Landstinget ansvarar för epidemiologi, tidig upptäckt av individer i riskzon, motivera till förändrade levnadsvanor, identifiera och stödja sårbara grupper, effektivt behandla och rehabilitera samt sprida kunskap. Landstinget genomför regionala drogvaneundersökningar i länet i samverkan med kommunerna och Länsstyrelsen. Det förebyggande och hälsofrämjande arbetet utgår från landstingets folkhälsost strategi 2015-2020.

VÄRMLANDS LÄNS VÅRDFÖRBUND

Värmlands läns vårdförbund är ett kommunalförbund, där samtliga kommuner i Värmlands län är medlemmar. Vårdförbundet är huvudman för Flöjten, akut- och utredningshem för barn och Beroendecentrum Värmland som är ett HVB-hem med integrerad psykiatrisk öppenvård hela dygnet.

POLISEN

Polisens uppdrag beskrivs i polislagen, där det framgår att polisen ska förebygga brott, övervaka den allmänna ordningen och säkerheten, bedriva spaning och göra brottsutredningar. Polisens uppdrag kompletteras varje år genom det regleringsbrev som regeringen utfärdar. Allmänhetens synpunkter ska få större genomslag genom arbetet med medborgarlöften.

TULLVERKET

Tullverket ska bidra till att minska antalet kriminella nätverk som ägnar sig åt narkotika-, alkohol- eller tobakssmuggling eller ekonomisk brottslighet. Högsta prioritet är bekämpningen av narkotika, men även storskalig eller frekvent illegal införsel av alkohol och tobak ges hög prioritet inom Tullverkets brottsbekämpande verksamhet.

KRIMINALVÅRDEN

Kriminalvården har en roll i att arbeta brottsförebyggande, vårdande och rehabiliterande. Individer som kommer i kontakt med Kriminalvården ska erbjudas stöd för att efter avslutad insats kunna leva ett liv utan kriminalitet och missbruk/beroende. Detta är en del i att öka människors trygghet och bidra till ett tryggare samhälle.

REGION VÄRMLAND

Region Värmland är en organisation som länets 16 kommuner och landstinget tillsammans har bildat för att samla arbetet för regional utveckling, tillväxtfrågor, kultur och folkbildning i Värmland under ett paraply. Folkhälsofrågor inklusive ANDT- förebyggande arbete har på senare år fått ökad betydelse i och med Värmlandsstrategin och Nya Perspektiv.

KOMMUNERNA

Kommunerna är viktiga aktörer i det förebyggande ANDT-arbetet och har en central roll i arbetet med att tillhandahålla skyddande och främjande miljöer som är viktiga för befolkningens hälsa. Kommunerna ansvarar för att bedriva tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen. Även andra lagrum, exempelvis socialtjänstlagen och skollagen, ställer krav på kommunerna inom ANDT-området.

NÄRINGSLIVET/ARBETSPLATSER

Arbetet och arbetsplatsen har stor inverkan på människors hälsa. Arbetsplatser som arbetar för rök- och tobaksfria arbetsplatser, tidigt upptäcker och åtgärdar missbruk/beroende av narkotika och riskkonsumtion av alkohol, bidrar med ett betydelsefullt inslag i länets ANDT-förebyggande arbete. Krogar är en viktig aktör i arbetet med att inte överservera alkohol, inte servera alkohol till minderåriga och i satsningen Krogar mot knark. Butiker är viktiga i arbetet med att begränsa tillgänglighet av tobak och folköl.

IDÉBURNA ORGANISATIONER

Idéburna organisationer har mycket stor betydelse för ANDT-området och kan fylla en viktig funktion både ur ett hälsofrämjande och förebyggande perspektiv. Många funktioner i samhället förutsätter ett engagemang från enskilda personer och från människor som organiserat sig i föreningar och organisationer av olika slag. Ideella organisationer har andra perspektiv och andra drivkrafter än övriga samhällsorganisationer som kan gynna en positiv hälsoutveckling. De idéburna organisationerna har dessutom unika möjligheter att nå människor i deras vardag. I strategin lyfts inte någon idéburen organisation specifikt, då det finns så många olika organisationer i Värmland som gör betydelsefulla insatser i det ANDT-förebyggande arbetet.

NYA PERSPEKTIV

Nya perspektiv är en samverkansarena för Region Värmland, kommunerna och Landstinget i Värmland som går ut på att gemensamt driva utvecklingsfrågor inom hälsa, vård och omsorg. Utmaningar/områden som Nya perspektiv arbetar med är äldres hälsa, barns hälsa och uppväxtvillkor, psykisk hälsa och riskbruk/riskbeteende. Dessa områden har alla koppling till det ANDT-förebyggande arbetet.

REGIONALA STYRDOKUMENT

I Värmland finns flera styrdokument och strategier som har nära koppling till den regionala ANDT-strategin. Här följer några exempel:

VÄRMLANDSSTRATEGIN

Värmlandsstrategin som omfattar åren 2014-2020 är en plan för hur Värmland ska vara och uppfattas år 2020. I Värmlandsstrategin pekas fyra prioriterade områden ut som vi i Värmland måste jobba med: livskvalitet för alla, fler och starkare företag, höjd kompetens och bättre kommunikationer.

LANDSTINGET I VÄRMLANDS FOLKHÄLSOSTRATEGI 2015-2020

Folkhälsostrategin ska tydliggöra landstingets folkhälsouppdrag för att uppnå en god och jämlik hälsa för befolkning och patienter. Det övergripande målet är att främja hälsa, livskvalitet och hållbar utveckling i länet utifrån befolkningens behov. Under perioden 2015-2020 ska landstinget arbeta med tre prioriterade områden; barn och ungas hälsa, vuxnas levnadsvanor och vuxnas psykiska hälsa. Dessa tre områden har på olika sätt koppling till det ANDT-förebyggande arbetet i Värmland.

ÖVERENSKOMMELSE OM MISSBRUKS- OCH BEROENDEVÅRDEN I VÄRMLAND

Målet för överenskommelsen mellan Värmlands läns vårdförbund och Landstinget i Värmland är att den missbruks- och beroendevård som kommunerna och landstinget erbjuder är utformad i enlighet med de nationella riktlinjerna för missbruks- och beroendevård, samt utifrån bästa tillgängliga kunskap om effektiva metoder och arbetssätt så att klienter och patienter får insatser av god kvalitet.

LÄNSÖVERENSKOMMELSE OM BARN OCH UNGA I RISK- OCH MISSBRUK

Länsöverenskommelse om barn och unga i risk- och missbruk - från upptäckt till behandling arbetades fram i bred samverkan under 2015 mellan Värmlands läns vårdförbund, Region Värmland, Länsstyrelsen Värmland, Landstinget i Värmland och Värmlands kommuner. Målsättningen är att bidra till att utsatta barn och unga upptäcks så tidigt som möjligt, får tillgång till rätt stöd och anpassad behandling på rätt nivå. Överenskommelsen utgår från lagstiftning och nationella riktlinjer med övergripande fokus på gemensamt ansvarstagande för barn som far illa eller riskerar att fara illa.

UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING

De ANDT-förebyggande insatserna i länet ska baseras på kunskapsbaserade metoder eller bästa beprövade erfarenhet. Arbetet ska kontinuerligt följas upp och utvärderas löpande för att spegla effekterna av insatserna. Bas för uppföljningen är Folkhälsomyndighetens databas för ANDT-uppföljning samt regionala befolkningsstudier och drog-vaneundersökningar. Indikatorer som är möjliga att följa upp finns under respektive målområde. Med en mer direkt koppling mellan mål, insatser och indikatorer ökar möjligheterna att kunna följa upp om de insatser som genomförts gett önskade resultat. Politiker/uppdragsgivare ska kontinuerligt få återrapporter och nulägesbilder. Uppföljningen ska samordnas med Landstingets uppdrag att följa befolkningens hälsa. Föreslagna indikatorer i strategin är kopplade till de långsiktiga målen. Data ska redovisas könsuppdelad, där så är möjligt.

MER INFORMATION OM UTVECKLINGEN I LÄNET

Mer information om utvecklingen inom ANDT-området i länet, till exempel vad gäller skillnader mellan kön och uppgift om källor finns i "Uppföljning - Strategi ANDT-förebyggande arbete i Värmland 2011-2015" samt i bilagan till denna, "Uppföljning - indikatorer". Du hittar dessa publikationer på www.lansstyrelsen.se/varmland.

UTVECKLINGEN INOM ANDT-OMRÅDET 2011-2015

I Värmland har det ANDT-förebyggande arbetet pågått under lång tid med ett stort antal aktörer på alla nivåer. De trender som lyfts här ska därför ses som en del i en längre utveckling. I det ANDT-förebyggande arbetet i länet har kunskapsbaserade metoder eller arbetssätt som bygger på evidensbaserad praktik använts och som förväntas ge effekt på lång sikt.

En samlad bedömning av utvecklingen inom ANDT-området är att andelen barn och unga i Värmland som druckit alkohol, använt narkotika eller röker dagligen har minskat, trots att det tycks finnas en hög tillgänglighet. Flickor i årskurs två på gymnasiet följer inte fullt ut denna positiva utveckling, där andelen som druckit alkohol, använt narkotika och röker dagligen är oförändrad eller har ökat något under strategiperioden. Färre ungdomar får alkohol av sina föräldrar med lov och polisen ser färre ungdomar i våra tätorter som bär på alkohol. Även om det finns positiva delar i utvecklingen både vad gäller alkohol och narkotika är nivåerna av tobaksbruk och berusningsdrickande av alkohol fortfarande höga.

Av undersökningen, Ungdomars drogvanor i Värmland som genomförts bland elever i årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet, framgår att 20-25 % tror att det inte är någon risk eller liten risk att skada sig själv om man provar att röka cannabis och 70-75 % tycker att det är upp till var och en att använda cannabis. I jämförelse med riket ligger Värmland i stort på samma nivå vad gäller användning av alkohol och rökning, lite högre vad gäller snus och lite lägre vad gäller narkotika.

Bland vuxna har andelen riskkonsumenter av alkohol bland männen minskat men ökat bland kvinnorna. Det är en minskad andel män och kvinnor som har använt cannabis senaste året, en större minskning bland männen, som idag ligger på samma nivå som kvinnorna i länet. Vad gäller tobak så har andelen män och kvinnor som röker eller snusar dagligen inte förändrats. När det gäller indikatorer både vad gäller döda och vårdade med narkotikadiagnos framgår en ökning som vi inte kan bortse ifrån och som är viktig att beakta i det fortsatta arbetet. I jämförelse med riket ligger Värmland på ungefär samma nivå och utveckling.

I Värmland finns goda förutsättningar för att bedriva ett framgångsrikt ANDT-förebyggande arbete, då det finns väl utvecklade strukturer för samverkan både regionalt och lokalt och det finns idag ett antal överenskommelser mellan olika aktörer.

REGIONAL ANDT-STRATEGI: ÖVERGRIPANDE MÅL

Ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk.

Den struktur för samverkan med olika aktörer inom ANDT-området som byggts upp i länet under många år ska fortsätta att utvecklas. Länsnivån ska fortsatt stimulera, stödja och initiera utvecklingsarbete och insatser inom ANDT-området samt erbjuda utbildning, erfarenhetsutbyte och kunskapsutveckling till berörda professioner. Kommunerna kommer att erbjudas stöd i arbetet med att ta fram aktuella nulägesbilder/kartläggningar och åtgärdsprogram. Nätverksträffar för erfarenhetsutbyte och möten med kommunledningarna erbjuds kontinuerligt. Den regionala nivån ska skapa incitament och stimulera till lokalt förebyggande ANDT-arbete. Detta kan ske genom att fokusera på begränsade insatsområden under vissa perioder då extra stöd ges, strukturerat och regelbundet lyfta nya projekt, verksamheter, goda exempel och årets insats.

REGIONALA ANDT-STRATEGINS SEX LÅNGSIKTIGA MÅL

REGIONALT MÅL 1

Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak ska minska.

REGIONALT MÅL 2

Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol ska successivt minska.

REGIONALT MÅL 3

Antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska.

REGIONALT MÅL 4

Personer med riskbruk, missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet.

REGIONALT MÅL 5

Antalet personer som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska.

REGIONALT MÅL 6

Barn och unga ska skyddas från skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak.

REGIONALT MÅL 1

Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak ska minska.

En av de viktigaste åtgärderna för att minska ANDT-relaterade skadeverkningar och problem är att begränsa tillgången och tillgängligheten. Tillgänglighetsbegränsande insatser kan vara ålderskontroller, färre försäljningsställen, kontroll av illegal införsel och langning. Genom tillsyn säkerställer kommunerna och länsstyrelsen att alkohol- och tobakslagens intentioner som social skyddslagstiftning följs. Forskning visar att samverkan mellan olika aktörer i lokalsamhället i kombination med tillgänglighetsbegränsande insatser kan minska konsumtionen av alkohol hos unga.

INSATSOMRÅDEN

Samordnad, effektiv och likvärdig alkohol- och tobakstillsyn

En fortsatt effektiv och likvärdig tillsyn ska vara en grundbult i det tillgänglighetsbegränsande ANDT-arbetet i länet. För att tillsynen ska vara effektiv måste den ske regelbundet, ha tillräckliga personalresurser och kompetensförsörjas. En del i arbetet är att säkerställa att åldersgränser hålls. Att utveckla samverkan på myndighetsnivå ger ökad kompetens och kvalitet i tillsynen. Utbildningar i AAS och tillsyn av rökfria miljöer är centrala aktiviteter.

Bekämpning av illegal handel via digitala medier

Internet är en försäljningskanal för såväl legala som illegala varor. Samverkan mellan olika aktörer är väsentligt för att motverka illegal handel av narkotika, nya psykoaktiva substanser och alkohol över internet. Den illegala handeln med tobak och alkohol ska motverkas genom effektivare tillsyn och gemensamma kontrollaktioner.

Samverkan mellan ANDT-förebyggande- och brottsförebyggande arbete

Insatser för att begränsa tillgängligheten till ANDT sammanfaller ofta med insatser inom ett bredare brottsförebyggande arbete som är av stor betydelse för att öka tryggheten i länet. Väl förankrade samverkansavtal/medborgarlöften mellan kommun och polis med utgångspunkt i lokala kartläggningar och behov är bra verktyg i arbetet med att samordna ANDT- och brottsförebyggande arbete. När det gäller våldsbrott finns ofta koppling till bruk av alkohol, narkotika och dopning. Samhällsråd Värmlands uppdrag inkluderar flera områden inom social hållbarhet som ANDT, mäns våld mot kvinnor och brottsförebyggande arbete.

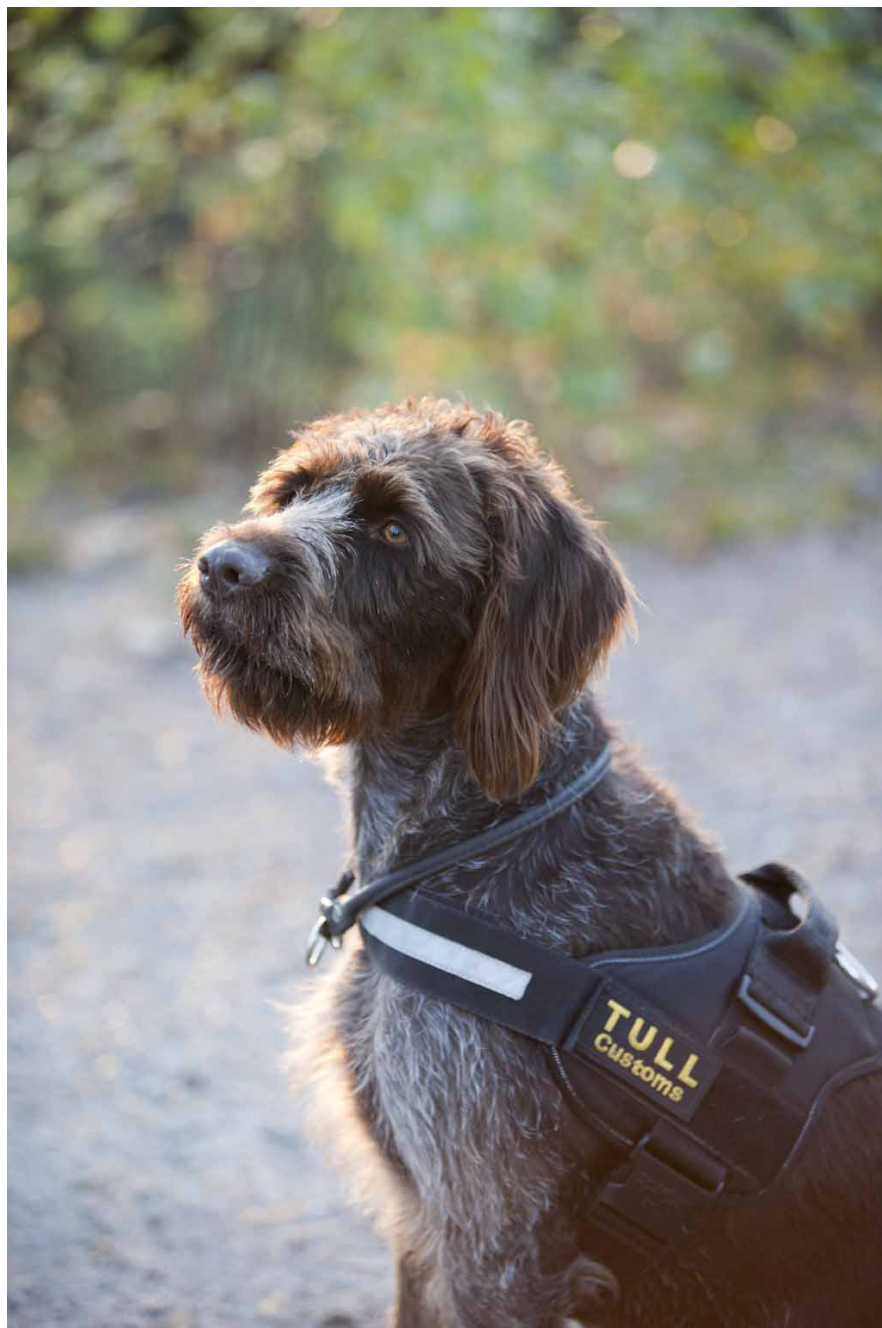
INDIKATORER MÅLOMRÅDE 1

- Andelen personer som är 18 år men ser ut att vara under 18 år, som kan köpa tobak i livsmedelsbutiker.
- Andelen personer som är 18 år men ser ut att vara under 18 år, som kan köpa folköl i livsmedelsbutiker.
- Antal restauranger med serveringstillstånd till allmänheten.
- Antal restauranger som har tillstånd att ha öppet efter klockan 01.00.
- Antal försäljningsställen av tobak.
- Antal försäljningsställen av folköl.
- Vanligaste anskaffningssätt av alkoholdrycker bland elever i årskurs 9.
- Vanligaste anskaffningssätt av tobaksvaror bland elever i årskurs 9.
- Andelen elever i årskurs 9 som blivit erbjudna att prova eller köpa narkotika under de senaste 12 månaderna.
- Andelen elever i årskurs 2 på gymnasiet som blivit erbjudna att prova eller köpa narkotika under de senaste 12 månaderna.
- Antal beslag av sprit, vin och öl, narkotika, dopningspreparat, cigaretter och tobak.
- Antal lagförda brott mot alkohollagen, narkotikastrafflagen, dopningslagen och tobakslagen.

Data ska redovisas könsuppdelad, där så är möjligt.

TIPS LOKALA AKTIVITETER INOM MÅLOMRÅDE 1

- Effektiv tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen.
- Utbildnings- och tillsynsprojektet "iSamverkan".
- Samordnad tillsyn med berörda tillsynsmyndigheter som Polisen och Skatteverket.
- Ansvarsfull alkoholserving och ansvarsfull tillståndsgivning.
- Kontrollköp.
- Utbildning/information om droger som säljs via internet.
- Samverkan med postutlämningsställena.
- Samverkansavtal/medborgarlöften mellan kommun och polis.
- Använda kunskapsbaserade metoder som Kronobergsmodellen, 100 % ren hårdträning och Krogar mot knark.
- Antilångningsinsatser.
- Arbeta för att få till en strukturerad samverkan mellan polis, skola, socialtjänst, ANDT-samordnare, alkohol- och tobakshandläggare samt idéburna organisationer.
- Arbeta för att samordna ANDT-, brottsförebyggande och folkhälsofrågor under samma styr- och arbetsgrupper, där detta är lämpligt till exempel i mindre kommuner.

REGIONALT MÅL 2

Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol ska successivt minska.

Tidiga insatser är avgörande för att barn och unga inte ska börja använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debutera tidigt med alkohol. För att särskilt uppmärksamma sårbara grupper som nyanlända, barn i utsatta miljöer, barn som anhöriga och för att utveckla familjeperspektivet bör samverkan mellan olika aktörer fortsatt utvecklas. Tillgänglig fritids- och kulturverksamhet som är inkluderande och för alla, utifrån behov och förutsättningar är en betydelsefull skyddsfaktor i det förebyggande arbetet.

INSATSOMRÅDEN

En hälsofrämjande skola utifrån elevers olika förutsättningar och behov

Skolan kan genom både sitt kunskaps- och värdegrundsuppdrag bidra till arbetet med ANDT-prevention. En trygg skola spelar en viktig roll när det gäller att förebygga och fånga upp problem i ett tidigt skede och lägger en stabil grund för framtiden. Rektorerne har ett särskilt ansvar för att integrera ANDT-undervisningen i olika ämnen. Länets skolor ska erbjudas stöd i att utveckla och integrera ANDT-frågorna i undervisningen, samverka med föräldrar samt stimuleras till ökade insatser för rök/tobaksfri skoltid inkluderat rökfria skolgårdar. Elevhälsa, folktandvård, föräldrar och idéburna organisationer är viktiga aktörer inom detta insatsområde.

Rökfria skolgårdar

Kommunerna ska enligt lag bedriva effektiv tillsyn för att försäkra sig om att rökförbudet på skolgårdar efterlevs. I detta arbete ska kommunerna ges stöd och vägledning. Länsstyrelsen i sin roll som tillsynsmyndighet över kommunernas verksamhet enligt alkohol- och tobakslagen kommer att fokusera på detta område.

Effektivt arbete mot langning av alkohol

Att motverka langning till ungdomar är en fortsatt viktig insats för att nå målet om att skjuta upp alkoholdebuten. Arbetet bör fokusera på att göra föräldrar, andra vuxna och unga vuxna mer medvetna om sin roll för att påverka konsumtionsmönster och senarelägga alkoholdebuten. Butikspersonal bör fortsatt få information/utbildning gällande åldersgränser.

Narkotikaförebyggande arbete

Cannabis är den narkotika som används mest bland unga personer i vårt län. Kunskapsstöd ska utvecklas och spridas till olika professioner som möter ungdomar. Det är angeläget att stärka vuxna i ungas närhet i att kommunicera med unga om cannabis.

Utveckla samverkan med idéburna organisationer

Idéburna organisationer har stor betydelse för ANDT-området och som kan fylla en viktig funktion både ur ett hälsofrämjande och förebyggande perspektiv. Samverkan med idéburna organisationer har utvecklingspotential på både regional och lokal nivå. Idéburna organisationers insatser inom ANDT-området bör synliggöras på ett tydligare sätt än idag.

INDIKATORER MÅLOMRÅDE 2

- Andel elever i årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet som uppger att de någon gång har druckit alkohol.
- Andel elever i årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet som uppger att de någon gång har använt narkotika.
- Andel elever i årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet som uppger att de har rökt.
- Andel elever i årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet som uppger att de har snusat.
- Andel elever i årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet som uppger att de har använt anabola steroider någon gång.
- Andel elever i årskurs 9 som uppger att de har druckit sig berusade vid 13 års ålder eller yngre.

Data ska redovisas könsuppdelad, där så är möjligt.

TIPS LOKALA AKTIVITETER INOM MÅLOMRÅDE 2

- Antilångningsinsatser riktat till vuxna och unga vuxna gällande alkohol.
- Arbeta för hälsofrämjande skolor, rökfria skolgårdar och tobaksfri skoltid.
- Strukturerade och tematiska föräldramöten.
- Uppmärksamma och åtgärda skolfrånvaro och mobbing.
- Öka föräldranärvaron och erbjuda mötesplatser för föräldrar.
- Anlita folkvandvärden i skolans tobaksförebyggande verksamhet.
- Öka antalet alkohol- och drogfria miljöer för unga.
- Kvalitetssäkra de alkohol- och drogfria miljöer som finns.
- Arbeta utifrån ett risk- och skyddsperspektiv.
- Samordnade insatser som bidrar till tidig upptäckt, rutiner och upptäcktsgrupper.
- Local hero, CAN; s ungdomsprojekt.
- Använda kunskapsbaserade metoder som Effekt, Kronobergsmodellen, Tobaksfri duo, 100 % ren hårdträning, Tobaksfri skoltid och Krogar mot knark.
- Stödgruppsverksamhet för barn som riskerar att fara illa.
- Arbeta för att ha aktuella, förankrade, politiskt antagna och väl kända ANDT-policys och handlingsprogram.
- Arbeta för att skapa lokala överenskommelser med idéburna organisationer.
- Nära samverkan med idéburna organisationer för att stimulera till drogfri verksamhet.
- Arbeta för att öka barn och ungas delaktighet i det förebyggande arbetet.

Detta är ett axplock av kunskapsbaserade metoder, det finns fler exempel.

REGIONALT MÅL 3

Antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska.

Bruk av tobak och konsumtion av alkohol kan kopplas till flera olika hälsoproblem och sjukdomar. Rökning är den enskilt största förebyggbara riskfaktorn för sjukdom och för tidig död. Hög alkoholkonsumtion kopplas till ett 60-tal olika sjukdomar och hälsoproblem. Hälso- och sjukvårdspersonal bör rutinemässigt ställa frågor om levnadsvanor. Implementering av de nationella riktlinjerna för sjukdomsförebyggande metoder är genomgående ett viktigt led i detta arbete.

INSATSOMRÅDEN

Uppmärksamma och förebygga ANDT-relaterad ohälsa inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och andra arenor

Genom att tidigt upptäcka och ge stöd för att förändra skadliga och riskabla levnadsvanor i alla åldrar bidrar samhället till att förhindra att individer och närstående skadas. För att motverka skillnader i hälsa är det angeläget att uppmärksamma vikten av ett likvärdigt bemötande oavsett kön, ålder, funktionsvariation och vilken socioekonomisk grupp personen tillhör. Grupper som identifieras i regionala befolkningsenkäter och drogvaneundersökningar behöver uppmärksammas. Utöver hälso- och sjukvården är ungdomsmottagningar, elevhälsa, studenthälsan och företagshälsovården viktiga arenor i detta insatsområde.

Dopningsförebyggande arbete

Kunskapen om dopning är begränsad i förhållande till andra preparat men det är dock väl känt att användning av dopningsmedel kan leda till allvarliga fysiska, psykiska och sociala problem. Insatser mot dopning behöver samordnas för att bli mer effektiva. Arbetet med att motverka samhällsdopning ska fortsätta i samverkan mellan kommuner, polis, länsstyrelsen, träningsanläggningar och Värmlands idrottsförbund.

Tobaksförebyggande arbete

Regeringen vill se ett fortsatt minskat tobaksbruk där rökningen ska vara starkt reducerad och inte längre utgöra ett dominerande folkhälsoproblem. Regeringen har ställt sig bakom målet om att nå ett rökfritt Sverige till år 2025. Insatser som genomförs i länet bör bidra till att förverkliga intentionerna med Tobacco Endgame.

INDIKATORER MÅLOMRÅDE 3

- Andel i den vuxna befolkningen som har ett riskbruk av alkohol.
- Andel i den vuxna befolkningen som röker dagligen.
- Andel i den vuxna befolkningen som snusar dagligen.
- Andel i den vuxna befolkningen som har använt hasch och/eller marijuana under de senaste 12 månaderna.
- Andel elever i årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet som röker dagligen.
- Andel elever i årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet som snusar dagligen.
- Andel elever i årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet som har druckit alkohol så de känt sig berusade en gång i månaden eller oftare.
- Andel elever i årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet som använt hasch, marijuana eller annan narkotika mer än 2-4 gånger under de senaste 12 månaderna.
- Samtliga vårdade patienter (*enligt patientregistret) med alkoholdiagnos som huvud- och/eller bidiagnos.
- Samtliga vårdade patienter (*) med narkotikadiagnos som huvud- och/eller bidiagnos.
- Samtliga vårdade patienter (*) med diagnosen alkoholförgiftning som huvud- och/eller bidiagnos.
- Samtliga vårdade patienter (*) med diagnosen KOL som huvud- och/eller bidiagnos.
- Samtliga vårdade patienter(*) med diagnosen lungcancer som huvud-och/eller bidiagnos.

Data ska redovisas könsuppdelad, där så är möjligt.

TIPS LOKALA AKTIVITETER INOM MÅLOMRÅDE 3

- Arbeta för att utveckla samverkan med folktandvård, ungdomsmottagningar, studenthälsa och företagshälsovård.
- Använda kunskapsbaserade metoder som AUDIT, DUDIT, MI (se förklaringar av förkortningarna på sida 36) och 100 % ren hårdträning.
- Sprida information om vart och vilket stöd som ges vid riskbruk, missbruk och beroende av ANDT.
- Arbeta för rökfria arbetsplatser.
- Ställa sig bakom Tobacco Endgame.
- Använda riskbruksmodellen.
- Installera alkolås i företagsbilar.
- Erbjud stödgruppsverksamhet till utsatta grupper.
- Genomföra insatser för att öka kunskaperna i normkritik, ickediskriminering och vad som kännetecknar ett inkluderande förhållningssätt gentemot brukare, patienter eller andra centrala målgrupper för arbetet.
- Ha aktuella lokala policyer innehållande riktlinjer för stöd och behandling vid risk- och missbruk, representation och till exempel vinlotterier.

**TOBACCO RÖKFRITT
ENDGAME SVERIGE
2025**

REGIONALT MÅL 4

Personer med riskbruk, missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet.

Missbruks- och beroendevården ska ge personer med riskbruk, missbruk eller beroende en modern vård präglad av hög kvalitet och professionalitet. Den som söker hjälp ska få insatser utifrån bästa tillgängliga kunskap som sammanvägs med brukarens erfarenheter och önskemål. Väl fungerande vård och stödsystem gagnar inte bara den enskilde individen utan även närstående och barn liksom samhället i stort. Det är viktigt att det finns ett familjeperspektiv i vården och det stöd som erbjuds. Samtliga diskrimineringsgrunder ska vara gällande för målgruppens möjligheter och rättigheter att utöva inflytande över verksamheten.

INSATSONRÅDEN

Kvalitetssäkra och utveckla vården för ungdomar med risk- och missbruk

Vården för barn och unga ska kvalitetssäkras och utvecklas genom att riktlinjerna i framtiden överenskommelse Barn och unga i risk och missbruk - från upptäckt till behandling implementeras och används. Målsättningen i överenskommelsen är att bidra till att utsatta barn och unga upptäcks så tidigt som möjligt och då får tillgång till rätt stöd och anpassad behandling på rätt nivå samt bidra till en fungerande samverkan mellan berörda parter. Utbildningsinsatser ska erbjudas i de arbetssätt som föreslås.

Samverkan mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst samt med andra aktörer för en sammanhållen vård utifrån allas specifika förutsättningar och behov

Vård och stöd till personer med riskbruk, missbruk och beroende är ett gemensamt ansvar för landsting och kommuner. Ett fortsatt utvecklingsarbete och en väl fungerande samverkan mellan huvudmännen är avgörande för samordnade vård- och stödsatser av god kvalitet. Oavsett kön, ålder, funktionsvariation och socioekonomisk grupp ska man ha samma möjligheter och rättigheter att utöva inflytande över verksamheten. Arbetet i länet ska ske enligt överenskommelsen för missbruks- och beroendevård som tagits fram av kommunerna och landstinget. Denna har under 2016 kompletterats med riktlinjer för dopning.

Insatser för att nå alla personer i en socialt och hälsomässigt utsatt situation till följd av riskbruk, missbruk eller beroende

Utsatta grupper bör särskilt uppmärksammas, som till exempel nyanlända, personer med samsjuklighet, det vill säga både beroendesjukdom och psykisk ohälsa. Kvinnor som injicerar droger exponeras för prostitution, våld och sexuellt våld i större utsträckning än män och smittas oftare av hepatit, varför både behandling och stödsatser behöver utformas för att kunna möta kvinnors specifika behov. Olika typer av lågtröskelverksamheter behöver utvecklas för att bli lättillgängliga arenor för personer som samhället har svårt att nå.

INDIKATORER MÅLOMRÅDE 4

- Andelen vårdade med återinskrivning för alkoholdiagnoser.
- Andelen vårdade med återinskrivning för narkotikadiagnoser.

Data ska redovisas könsuppdelad, där så är möjligt.

TIPS LOKALA AKTIVITETER INOM MÅLOMRÅDE 4

- Använda SIP (samordnad individuell plan) när detta är lämpligt, som tydliggör vem som gör vad och när.
- Använda kunskapsbaserade metoder som MI (en samtalsmetod som används i rådgivning och behandling för att underlätta förändringsprocesser), MET (en systematisk metod för att frambringa snabb, internt motiverad förändring hos personer med alkoholproblem), AUDIT (ett instrument för identifiering av riskfylld och skadlig alkoholkonsumtion) och DUDIT (ett bedömningsinstrument som används för att identifiera personer med drogrelaterade problem).
- Arbeta för inrättande av olika former av lågtröskelverksamheter.
- Använda riktlinjerna i överenskommelsen för missbruks- och beroendevården i Värmland.
- Insatser för att öka kompetensen inom normkritik, ickediskriminering och om vad som kännetecknar ett inkluderande förhållningssätt när det gäller att tillhandahålla vård och stöd av god kvalitet.
- Insatser för anhöriga.

REGIONALT MÅL 5

Antalet personer som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska.

Den narkotikarelaterade dödligheten har ökat i länet vilket behöver analyseras vidare. Kontinuerlig kunskapsutveckling inom hälso-/sjukvården och missbruks-/beroendevården om risk/missbrukets medicinska och sociala skadeverkningar är viktigt för att minska ANDT-relaterad dödlighet och skador.

INSATSSOMRÅDEN

Strategiskt och långsiktigt arbete för att motverka narkotikarelaterad dödlighet

För att motverka den narkotikarelaterade dödligheten ska insatser utvecklas för att fånga upp personer i riskzon, motivera och erbjuda attraktiva och lättillgängliga stöd- och behandlingsinsatser. Brukarnas behov och förutsättningar ska beaktas i detta arbete. Arbete ska ske enligt regionala överenskommelsen för missbruks- och beroendevården i Värmland.

Insatser för att motverka trafikrelaterade skador och dödsfall till följd av alkohol- och narkotikabruk

Samverkan mot alkohol och droger i trafiken behöver utvecklas för att nå målen i nationella gemensamma strategin Minskad andel alkohol och narkotika i trafiken 2015-2020, vilket innebär att antalet döda och skadade i trafiken på grund av alkohol och andra droger ska minska. SMADIT-samverkan (samverkan mot alkohol och droger i trafiken) bör fortsätta och utvecklas då det är en relativt enkel kostnadseffektiv metod som är utvärderad och beprövad. Särskilt pojkar bör uppmärksammas då en hög andel i både årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet uppgett i regionala drogvaneundersökningen att de kört motorfordon påverkade av alkohol.

Arbeta för att antalet döda och skadade på grund av alkohol- och dopningsrelaterat våld ska minska

Kunskapen om att det finns en koppling mellan missbruk/beroende av ANDT och att vara eller ha varit utsatt för våld behöver öka. Det alkohol- och drogrelaterade våld som är mest tydligt är det som sker i den offentliga miljön. Samarbete mellan polis, näringsliv och kommunerna ska utvecklas för att säkra att de regler som finns för servering av alkohol följs.

INDIKATORER MÅLOMRÅDE 5

- Antal döda förare i trafiken med minst 0.2 promille i blodet.
- Antal döda förare i trafiken med narkotikaförekomst i kroppen.
- Samtliga dödsfall med alkoholdiagnos som underliggande och/eller bidragande dödsorsak.
- Samtliga dödsfall orsakade av alkoholförgiftning som underliggande och/eller bidragande dödsorsak.
- Samtliga dödsfall med narkotikadiagnos som underliggande och/eller bidragande dödsorsak.
- Samtliga dödsfall i lungcancer som underliggande och/eller bidragande dödsorsak.
- Samtliga dödsfall i KOL som underliggande och/eller bidragande dödsorsak.
- Antal misshandelsbrott utomhus med obekant gärningsman.

Data ska redovisas könsuppdelad, där så är möjligt.

TIPS LOKALA AKTIVITETER INOM MÅLOMRÅDE 5

- Insatser för att öka kunskapen om alkohol och trafik bland skolelever.
- Delta i SMADIT-samverkan.
- Insatser för att öka den normkritiska medvetenheten.
- Insatser för att lyfta frågor om manlighetsnormer och könsroller.
- Information till gymnasieskolans föräldrar och elever om vad som gäller när man blir 18 år (samordnare, polis och alkoholhandläggare).
- Installera alkolås i företagsbilar.
- Använda evidensbaserade metoder som Ansvarsfull alkoholservering, Kronobergmodellen, SMADIT, 100 % ren hårdträning och Krogar mot knark.

REGIONALT MÅL 6

Barn och unga ska skyddas från skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak.

Trygga och goda uppväxtvillkor är ett av folkhälsopolitikens målområden. Barnet har i enlighet med FN:s konvention om barns rättigheter rätt till bästa uppnåeliga hälsa. Skador bland barn orsakade av alkohol, narkotika, dopning eller tobak kan aldrig accepteras. Insatser för att skydda barn mot eget eller andras skadliga bruk utgör en fortsatt grund i det regionala ANDT-förebyggande arbetet. Eftersom det är svårt att förutsäga vilka barn och ungdomar som kan komma att fara illa är det viktigt att förebyggande insatser sker inom ramen för generella verksamheter som mödra- och barnhälsovården, familjecentraler, förskolan, skolan, elevhälsan, fritidshem och ungdomsmottagningar. Dessa insatser bör kompletteras med insatser för särskilt utsatta barn.

INSATSOMRÅDEN

Tidig uppmärksamhet av riskbruk och beroende bland blivande föräldrar och föräldrar

Mödra- och barnhälsovården har ett viktigt uppdrag i att nå blivande och nyblivna föräldrar med information och samtal om betydelsen av att växa upp i en säker och trygg miljö, där ANDT spelar en viktig roll. De föräldrar som har en alkoholkonsumtion som kan påverka barnen negativt bör erbjudas stöd att ändra sina alkoholvanor. Även frågan om det förekommer våld i familjen bör rutinmässigt ställas till blivande föräldrar och småbarnsföräldrar, då dessa barn har ökad risk att själva senare i livet utveckla missbruks- och beroendeproblem. Projektet Tobaksfri uppväxt är en satsning som bör permanentas. Särskilt sårbara grupper som nyanlända, barn som anhöriga, barn som växer upp i destruktiva områden och miljöer ska särskilt uppmärksammas och erbjudas stöd utifrån ett familjeperspektiv. Barnets bästa, artikel 3 i Barnkonventionen ska genomsyra stödet.

Uppmärksamma och erbjuda ändamålsenligt stöd

Uppmärksamma och erbjuda ändamålsenligt stöd till barn som föds med skador till följd av ANDT eller som växer upp i familjer med missbruk eller annan omsorgssvikt, inklusive förekomst av våld, med koppling till alkohol eller narkotika utifrån deras förutsättningar och behov.

Omkring 20 procent av alla barn lever i hushåll där någon vuxen har så kallat riskbruk och har därmed en ökad risk att utveckla eget missbruk eller egen psykisk ohälsa. Det är viktigt att föra in ett barn-, föräldra- och familjeperspektiv vid missbruk och beroende. Aktuell kunskap ska spridas till målgrupper som möter föräldrar med missbruksproblem. Regionala nätverket för stödgruppledare ska få fortsatt kunskapsstöd och möjlighet till erfarenhetsutbyte.

Föräldraskapsstöd

En viktig skyddsfaktor för barn och ungas hälsa är föräldrar/vårdnadshavare som är trygga i sitt föräldraskap. Föräldrar är därför en viktig målgrupp i det hälsofrämjande och förebyggande ANDT-arbetet för barn och unga, inte minst då de har en betydelsefull roll i att påverka konsumtionsmönster och senarelägga alkoholdebut hos unga. Föräldrar ska även i fortsättningen stärkas i deras restriktiva hållning till tobak, alkohol och andra droger. Länsstyrelsen har ett flerårigt regeringsuppdrag, som ligger i linje med ANDT-uppdraget, att stötta föräldrastödande aktörer i arbetet med att utveckla ett universellt, kunskapsbaserat samordnat och långsiktigt stöd till föräldrar med syfte att stärka barns utveckling, hälsa och rättigheter. Viktiga utgångspunkter i detta arbete är det jämställda föräldraskapet och barnets rättigheter.

Nyanlända barn och ungdomar

Samhället har ansvar för stöd och omsorg om nyanlända barn och ungdomar. Denna grupp kan vara extra utsatt och bör ägnas uppmärksamhet för preventiva insatser. Värmland har tagit emot många barn som kommer hit utan sina föräldrar. Den utsatthet det innebär att komma till ett nytt land utan anhöriga i kombination med tidigare upplevelser kan innebära extra risk för att komma i kontakt med alkohol och droger. Personal och ungdomar på boenden ska få ökad kunskap om hur man kommunicerar ANDT-frågor och vad lagstiften säger inom området.

INDIKATORER MÅLOMRÅDE 6

- Andel gravida med riskbruk av alkohol vid inskrivning på BMM.
- Andelen föräldrar/familjemedlemmar som röker i vecka 32.
- Andelen föräldrar/familjemedlemmar som snusar i vecka 32.

Data ska redovisas könsuppdelad, där så är möjligt.

TIPS LOKALA AKTIVITETER INOM MÅLOMRÅDE 6

- Samverkan och utveckling av stöd till barn som lever i familjer där risk/missbruk av ANDT eller våld förekommer.
- Insatser och aktiviteter för att skapa sociala nätverk i samhället.
- Hembesök från BMM (barnmorskemottagning), BVC (barnvårdscentral) och socialtjänst.
- Lyfta jämställdhetsfrågan.
- Familjestödande insatser till exempel familjecentral.
- Barnhälsosteam, samverkan mellan förskola, barnhälsovård och socialtjänst.
- Lokal samverkan kring barn som far illa.
- Gruppverksamhet till barn som far illa och stöd till deras föräldrar.
- Sprida information/kunskap om vad som gäller vid kännedom eller misstanke om att ett barn far illa.
- Insatser för att öka dialogen med barn och unga.
- Arbeta för att stöd och insatser till föräldrar ska ha sin utgångspunkt i ett barnperspektiv.
- Utbildning/information om FN:s konvention om barnets rättigheter.

FN:S BARNKONVENTION

Barnkonventionen är ett rättsligt bindande internationellt avtal som slår fast att barn är individer med egna rättigheter, inte föräldrars eller andra vuxnas ägodelar. Den innehåller 54 artiklar som alla är lika viktiga och utgör en helhet, men det finns fyra grundläggande och vägledande principer som alltid ska beaktas när det handlar om frågor som rör barn:

1. Alla barn har samma rättigheter och lika värde.
2. Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn.
3. Alla barn har rätt till liv och utveckling.
4. Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad.

Läs mer om barnkonventionen på <https://unicef.se/barnkonventionen>

KÄLLOR

- Regeringens skrivelse 2015/16:86, En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016-2020
<http://www.regeringen.se>
- Länsstyrelsen, Strategi ANDT-förebyggande arbete i Värmland 2012-2015
<http://www.lansstyrelsen.se/varmland>
- Länsstyrelsen, Uppföljning av Strategi för ANDT-förebyggande arbete i Värmland 2011-2015
<http://www.lansstyrelsen.se/varmland>
- Utvärdering av regeringens strategi för ANDT-politiken
<http://www.statskontoret.se>
- Samlad uppföljning av den nationella ANDT-strategin
<http://www.folkhalsomyndigheten.se>
- Regionala överenskommelsen - riskbruk, missbruk och beroende
<http://varmlandsvardforbund.se>
- Regionala överenskommelsen barn och unga med risk
<http://www.regionvarmland.se>
- Foldern Åtta steg till ett lokalt ANDT-arbete
<http://www.lansstyrelsen.se>
- FN:s barnkonvention
<https://unicef.se/barnkonventionen>

SAMHÄLLSRÅD VÄRMLAND BESTÅR AV

Länsstyrelsen
Värmland

Polisen

Landstinget
i Värmland

Region
Värmland

**ANDT STÅR
FÖR ALKOHOL,
NARKOTIKA,
DOPNING OCH
TOBAK**

Förhoppningen är att denna regionala strategi och därtill årliga verksamhetsplaner kan bidra till att stärka det lokala ANDT-arbetet och att den regionala nivån i ökad utsträckning ska vara ett stöd för länets kommuner och organisationer. Varje kommun har till ansvar att utforma sin egen verksamhet, prioritering och planering för genomförande utifrån lokala förutsättningar och problembild. Strategin ska ses som en del av Värmlandsstrategin och det prioriterade området "Livskvalitet för alla".

Samhällsråd Värmland har fastställt Strategi för ANDT-förebyggande arbete i Värmland 2017-2021. Samhällsrådet består av landshövding, polisområdeschef, landstingsdirektör och regiondirektör.